



Socialdemokraterna



# Säkerhetspolitik

– ett studie- och diskussionsmaterial från Socialdemokraterna

# Innehåll

<b>Vad är säkerhetspolitik?</b>	<b>3</b>	<b>Feministisk utrikespolitik</b>	<b>22</b>
Beredskap skapar trygghet	3	Politik som är en framgång	22
En modern säkerhetspolitik	4	<b>Kvinnor, fred och säkerhet</b>	<b>24</b>
Diskutera tillsammans	4	Nationell handlingsplan för resolution 1325	24
<b>Gemensam säkerhet i en ny tid – ett gemensamt ansvar</b>	<b>5</b>	Ord spelar roll	24
Europeiska unionen (EU)	5	<b>Klimathot och global ojämlikhet</b>	<b>26</b>
Försvaret av EU	6	Brundtlandkommissionen	27
Militärt samarbete	7	Klimatfinansiering	27
Den europeiska säkerhetsordningen	7	Konflikter i klimatförändringarnas spår	28
<b>Det nya säkerhetspolitiska läget och Nato</b>	<b>8</b>	<b>Ökad konkurrens om naturresurserna</b>	<b>29</b>
Ett starkt totalförsvaret med militär förmåga och civil beredskap	9	Markrofferi ("Landgrabbing")	30
<b>Förenta nationerna (FN)</b>	<b>11</b>	Tillgång till energi	30
FN:s säkerhetsråd	11	<b>Upprustning</b>	<b>33</b>
FN:s generalförsamling	12	Internationell nedrustning	34
Andra institutioner inom FN	12	Kampen mot kärnvapen	34
<b>Globaliseringen</b>	<b>14</b>	<b>Cybersäkerhet</b>	<b>36</b>
En närmare värld	14	Skydd mot cyberhot	36
En ny protektionism	15	<b>Terrorism</b>	<b>38</b>
Demokratins tillbakagång	16	Ett gränsöverskridande problem	38
Auktoritära staters globala inflytande	16		
<b>En mer osäker värld</b>	<b>18</b>		
Stormaktsambitioner	18		
Rysslands invasionskrig i Ukraina	18		
Ukraina och EU	19		
Frihet och demokrati	20		



Foto: Juliane Liebermann / Unsplash.

# Vad är säkerhetspolitik?

Den som söker efter ordet säkerhet på internet får träffar med en rad helt olika betydelser – allt från säkerhetssystem för att skydda datorn från virus till den sortens säkerhet som krävs för att få lån på banken eller barns säkerhet vid hårt trafikerade vägar.

Gemensamt för de flesta betydelser är att säkerhet handlar om trygghet, vilket leder till slutsatsen att bristande säkerhet skapar otrygghet. Därför är allas lika rätt till trygghet ett centralt mål för Socialdemokraterna. Vår vision om välfärdsstaten handlar om att öka jämlikheten genom att öka tryggheten i livets olika skeden, exempelvis när människor bildar familj, vid arbetslöshet, på ålderns höst och vid sjukdom.

På samma sätt går det att betrakta säkerhetspolitiken: Det är den politik som krävs för att öka människors trygghet när det gäller att försäkra sig mot och möta yttre hot och risker. Säkerhetspolitikens övergripande fråga skulle därför kunna vara: Vilken politik krävs för att vi ska känna oss trygga?

## **Beredskap skapar trygghet**

En sådan definition visar att det är viktigt med ett brett säkerhetspolitiskt perspektiv. Att skapa trygghet handlar om att skapa beredskap mot militära hot, informations- och cyberattacker, terrorism, våldsbejakande extremism, organiserad brottslighet samt hot mot energiförsörjningen, transporter och infrastruktur. Det handlar också om att förbereda oss på händelser som kan innebära en risk för människors hälsa, som exempelvis pandemier och hot som följer av klimatförändringarna. Detta blev inte minst tydligt under coronapandemin med restriktioner, nedstängningar, brist på sjukvårdsutrustning och vårdpersonal som arbetade under hård press.

Men det säkerhetspolitiska perspektivet har inte alltid varit så brett. Förr handlade säkerhetspolitik i huvudsak om samspelet mellan stater och den första av punkterna ovan – militära hot.

Detta hot är fortfarande i högsta grad aktuellt. På flera sätt har det till och med blivit mer aktuellt än på länge. Krigen i Irak och Syrien har skapat ett enormt mänskligt lidande och höjt risknivån långt utanför de länder som direkt berörts av konflikterna. Rysslands invasion av Ukraina har visat att det Europa vi trodde stod fredat från krig inte alls är förskonat från dessa fador, och miljontals ukrainare har tvingats fly från sina hem. Hamas urskillningslösa och brutala attack mot Israel och det efterföljande kriget i Gaza med tusentals döda civila är ytterligare en påminnelse om krigets fador.

### En modern säkerhetspolitik

En modern säkerhetspolitisk analys måste ta sitt avstamp i denna verklighet, samtidigt som en säkerhetspolitik med tryggheten i fokus i en globaliserad värld också måste ta sig an den ökande globala ojämlikheten och effekterna av väderfenomen i form av värme, torka och oväder som kastar om våra livsvillkor. Den måste ta sig an hot från terrorism och en accelererande brist på naturresurser, som i sin tur driver fram väpnade konflikter och därmed stora flyktingströmmar från länder som drabbas och hamnar i kaos och anarki. För att ta några exempel.

Det är en motsägelsefull tid vi lever i. Människan har större möjligheter än någonsin tidigare. Rikedomarna ökar på flera håll i världen, samtidigt som Världsbanken rapporterar att de globala framstegen för att minska extrem fattigdom har stannat av. Coronapandemin var det största bakslaget mot global fattigdom på decennier och efter den har stigande mat- och energipriser – drivna av klimatkrisen och konflikter mellan världens största livsmedelsproducenter – hindrat en snabb återhämtning.



Världsbankens logotyp.

Pandemins effekter dröjer sig kvar, utvecklingen har backat årtionden, samtidigt som covid 19-vaccinet räddar liv. Världen öppnar sig när kommunikationerna utvecklas och blir tillgängliga för fler. Alla



Foto: Antoine Schibler/Unsplash.

samhällen är på väg att bli mångkulturella. Internet suddar ut geografiska gränser och knyter band mellan människor – band som var omöjliga för bara 25 år sedan. Samtidigt stänger regimer ner internet för att hindra att information sprids och för att kväva folkliga uppror.

### Diskutera tillsammans

Trots många framgångar och global utveckling är alltså utmaningarna fler, liksom hoten. Därför krävs en fortsatt diskussion om såväl den globala som den svenska säkerhetspolitiken – om dess förändrade förutsättningar och vad det kommer att betyda för Sveriges säkerhetspolitiska ställningstaganden framåt.

Tanken med det här studiematerialet är inte att presentera några givna svar på vilken säkerhetspolitik som är bäst för vår tid. Då hade det fungerat lika bra med ett färdigt politiskt manifest. Tanken är inte heller att ta upp alla tänkbara hot till diskussion. Materialets syfte är i stället att öppna upp ett samtal om de utmaningar vi alla står inför utifrån en vilja att fortsätta och fördjupa diskussionen. I en tid med mer mångfacetterade risker, som ofta även får genomslag på lokal nivå, är det viktigt att hela samhället är med och utformar politiken.

Materialet tar upp några viktiga aspekter av säkerhetspolitiken. Det går att läsa delar av det under en kväll och diskutera några av de ämnen som behandlas. Det går också att lägga till flera möten och ta upp alla de frågor som behandlas.

Hur du än tar dig an materialet är vi glada för att du vill vara med i samtalet!

# Gemensam säkerhet i en ny tid – ett gemensamt ansvar

Vi lever i en sammansvetsad värld där kriser och konflikter på en del av jordens yta får lokala konsekvenser på en annan. De centrala hoten mot vår säkerhet blir därmed mer oförutsägbara och en avgörande fråga blir därför hur vi får en debatt i *hela* samhället om vilka metoder som är de bästa på alla nivåer, även i lokalsamhället, för att värna vår gemensamma säkerhet. Den gemensamma säkerheten kräver ett gemensamt ansvar.

Gemensam säkerhet, fred och frihet bygger vi tillsammans med andra och det förutsätter ett starkt globalt regelverk och ett handlingskraftigt Förenta nationerna (FN). Folkkräkten måste i alla lägen försvaras. Genom samarbete och informationsutbyte kan vi bäst möta samtidens hot. Hot som kärnvapen, klimatförändringar, terrorism, hybridkrigsföring, pandemier och cyberattacker känner inga gränser. Många av dessa hot förstärker dessutom redan existerande motsättningar och konflikter. Det kräver en starkt förmåga att ut-

veckla strategier för att möta hoten samt skapa trygghet och säkerhet för de människor som riskerar att drabbas.



## Europeiska unionen (EU)

Samarbetet inom EU är av särskild vikt när det kommer till kriser och konflikter i vår nära omvärld. En grundbult i EU är idén om att fred och säkerhet skapas genom ett ömsesidigt ekonomiskt och politiskt beroende mellan medlemsstaterna. Sedan Sverige blev medlem i EU har det europeiska samarbetet intagit en central roll i vår utrikes- och säkerhetspolitik, och om alla EU:s medlemsländer enas kring en gemensam hållning blir EU genast en global aktör att räkna med. Därmed kan politiken få större genomslag. Anna Lindh var en av de första som formulerade denna hållning när hon som utrikesminister höll tal vid Folk och Försvars rikskonferens i Sälen 2002:

”Genom vårt medlemskap i EU deltar vi fullt ut i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, som syftar till att stärka unionens grundläggande värden



Foto: Antoine Schibler / Unsplash.

# Sveriges röst i världen blir starkare tillsammans med EU:s övriga medlemsländer.

Tidigare utrikesminister Margot Wallström.



Foto: Socialdemokraterna.

och intressen, oberoende och integritet. EU-samarbetet bygger på en gemensam värdegrund och solidaritet. Det är därför svårt att föreställa sig att Sverige skulle förklara sig neutralt i händelse av ett angrepp på något av de länder som är, eller inom kort står inför att bli, medlemmar i unionen.”

Inriktningen har sedan dess regelbundet återkommit i säkerhetspolitiken. Tidigare utrikesminister Margot Wallström betonade i flera tal och uttalanden att Sveriges röst i världen blir starkare tillsammans med EU:s övriga medlemsländer. Även tidigare utrikesminister Ann Linde har återkommit till hur viktigt EU är:

”EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. I en osäker tid står medlemsländerna starkare tillsammans. Vi ska fortsätta att bygga ett allt närmare samarbete inom EU, liksom med våra nordiska och baltiska grannar.”

Det uttalade målet för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) är att bevara freden, stärka den internationella säkerheten, främja internationellt samarbete och utveckla demokratin. Inom ramen för GUSP antar medlemsländerna gemensamma uttalanden och samordnar sina ståndpunkter i organisationer som FN och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Där samordnas också de gemensamma insatserna, både civila och militära, i konfliktområden utanför EU:s gränser.

## Försvaret av EU

EU har inget gemensamt försvar; däremot samarbetar EU-länderna i försvars- och säkerhetspolitiska frågor. År 2016 tog EU flera steg framåt i försvarssamarbetet, bland annat till följd av att USA:s dåvarande president Donald Trump gjorde uttalanden som förstärkte känslan av en amerikansk tveksamhet inför både Nato och EU. Det stöd EU delvis hade räknat med från USA var alltså inte längre självklart och insikten om att EU behöver kunna försvara sig självt blev tydlig.

Svaret var ett ökat samarbete för att bättre möta utmaningarna tillsammans.

Samma år, 2016, röstade Storbritannien för ett utträde ur EU. Därmed försvann den tvekan inom EU mot ett ökat försvarssamarbete som briterna stått för, och de kvarvarande 27 EU-länderna fick en ny verklighet att ta ställning till. Bland annat Sverige ändrade delvis uppfattning utifrån ett mer nationellt fokus på försvarspolitik, och i juni 2017 skrev dåvarande utrikesminister Margot Wallström och försvarsminister Peter Hultqvist följande i en artikel som publicerades på DN Debatt:

”Regeringen förespråkar tydligt att stärka EU:s säkerhets- och försvarspolitiska samarbete. Detta samarbete vilar på mellanstatlighetens grund.”

År 2016 antogs också EU:s globala strategi för utrikes- och säkerhetspolitik. Syftet var att förbättra EU:s effektivitet i den egna försvars- och säkerhetspolitiken, bland annat genom ett ökat samarbete mellan medlemsländernas väpnade styrkor och vad gäller krishantering. Strategin är inriktad på att

- bygga upp motståndskraft
- anta en integrerad strategi för konflikter och kriser och
- stärka EU:s strategiska oberoende.

För att uppnå dessa mål finns flera konkreta åtgärder, bland annat den samordnade årliga försvarsöversikten, EU:s permanenta strukturerade försvarssamarbete PESCO, en militär planerings- och ledningsförmåga samt EU:s verktygslåda för snabba insatser.



EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. I en osäker tid står medlemsländerna starkare tillsammans.

Samarbetet om utrikes- och säkerhetspolitiken är mellanstatligt. Det betyder att alla länder måste vara överens om den gemensamma politiken. Men det är inte rimligt att enskilda medlemsländer kan blockera en överväldigande majoritet av EU-länders vilja att exempelvis införa sanktioner mot ett land som kraftfullt bryter mot mänskliga rättigheter på grund av egenintresse i andra frågor eller som en del av ett förhandlingsspel. För att stärka EU:s roll som global aktör och fredsförhandlare vill Socialdemokraterna därför att vissa utrikespolitiska beslut ska kunna fattas med kvalificerad majoritet istället för enhällighet.

### Militärt samarbete

Försvarsberedningen är ett forum för samtal mellan regeringen och representanter för de politiska partierna. Beredningen slog 2014 fast att ”Sverige ska utveckla förutsättningarna för att ge och att ta emot stöd, som också kan vara militärt. Försvarsmaktens samverkansförmåga med andra länder och organisationer bör därför utvecklas.”

Har man grundhållningen att säkerhet bör byggas tillsammans med andra blir det logiskt att samverka mer internationellt. Säkerhetspolitik är en global angelägenhet och svensk säkerhet byggs, som vi redan konstaterat, i samverkan med andra. Inom Nato och EU samt mellan de nordiska länderna finns därför olika solidaritetsförklaringar.



**Sverige ska utveckla förutsättningarna för att ge och att ta emot stöd, som också kan vara militärt. Försvarsmaktens samverkansförmåga med andra länder och organisationer bör därför utvecklas.**

Försvarsberedningen, 2014.



Foto: Socialdemokraterna.

Utrikesminister Ann Linde på besök i den ukrainska hamnstaden Mariupol 2021, då Sverige var ordförande i OSSE.

### Den europeiska säkerhetsordningen

Den europeiska säkerhetsordningen består av ett antal principer som nedtecknades i Helsingfors 1975 mellan de europeiska staterna, USA, Sovjetunionen och Kanada. Principerna länkar samman mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer och de reglerar hur länderna ska agera för att säkerhet ska bestå. Denna säkerhetsordning har sedan bekräftats vid flera tillfällen. Det handlar bland annat om varje lands rätt att bestämma sin egen säkerhetspolitiska linje, om att inte använda våld eller hota med våld mot en annan stat, om främjandet av mänskliga rättigheter samt om demokrati och valövervakning.

I och med invasionen av Ukraina bryter Ryssland mot den europeiska säkerhetsordningen.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har varit en viktig organisation för Sveriges genom sitt arbete för att bevara den europeiska säkerhetsordningen. Sverige innehade ordförandeskapet i OSSE 2021 och då togs banbrytande beslut som gav OSSE mandat att arbeta med klimat och säkerhet. Genom den dåvarande socialdemokratiska regeringens feministiska utrikespolitik genomfördes också en rad aktiviteter som att kräva genderanalyser av alla OSSE:s insatser, en rådgivande grupp och en särskild representant för jämställdhetsfrågor. Ryssland har genom att bryta mot den europeiska säkerhetsordningen försvårat arbetet i OSSE, som bygger på enhälliga beslut. Det ligger i Sveriges och andra länders intresse att, trots läget, se till att stärka arbetet i OSSE.



Organization for Security and Co-operation in Europe.  
Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).



Foto: Socialdemokraterna

Statsminister Magdalena Andersson och Finlands president Sauli Niinistö på besök hos president Joe Biden i maj 2022 i Vita huset, Washington DC.

# Det nya säkerhetspolitiska läget och Nato

Den militära alliansfriheten har varit ett fundament i Sveriges säkerhetspolitik. Den har tjänat oss väl historiskt och bidragit till stabilitet och säkerhet i norra Europa. Ambitionen har varit att hålla ner spänningen i regionen och därmed säkra fred och stabilitet i närområdet. Men den 24 februari 2022 valde Ryssland att inleda en fullskalig invasion av Ukraina – ett demokratiskt, fritt och självständigt land som inte på något sätt utgjorde ett hot. Sedan dess råder en helt ny verklighet, där Ryssland totalt bryter mot internationell rätt och den europeiska säkerhetsordningen.

Före Rysslands invasionskrig ansåg Socialdemokraterna att Sveriges säkerhet stod stark genom de säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten vi hade med bland annat Nato, med Finland och inom ramen för EU. Genom internationellt samarbete stärkte Sverige den svenska försvarsförmågan och kunde samtidigt behålla sin handlingsfrihet i händelse av en väpnad konflikt. Därtill skulle det ha varit svårt för Sverige att gå med i Nato så länge inte Finland gjorde det eftersom våra länder under lång tid varit så tätt sammanlänkade försvarsmässigt. Dessutom har Finland hade en säkerhetspolitisk linje som påverkas av deras långa landgräns mot Ryssland.

Det nya säkerhetspolitiska läget – med Rysslands uppenbara brott mot folkrätten och det faktum att Finland dessutom närmade sig att ansöka om medlem-

skap i Nato – ledde dock till att Socialdemokraterna efter en bred dialog inom partiet bytte säkerhetspolitisk linje, och i maj 2022 ansökte Sverige, tillsammans med Finland, om Natomedlemskap. Finland godkändes som Natomedlem den 4 april 2023 medan Turkiet blockerade Sveriges ansökan. Inte heller Ungern godkände ansökan vid den tiden, men Turkiets och Ungerns godkännande av Sveriges ansökan i februari och mars 2024 innebär att alla EU-länder och nordiska länder runt Östersjön nu omfattas av samma ömsesidiga och trovärdiga försvarsgaranti. Våra länders samlade försvarsförmåga ökar.

Nato (en förkortning av Nordatlantiska fördragsorganisationen) är en politisk organisation och militär försvarsallians. Nato bildades 1949 av 10 västeuropeiska länder samt USA och Kanada. Nato har i dag





Statsminister Magdalena Andersson och Finlands statsminister Sanna Marin i Stockholm 2022.

32 medlemsländer som även samarbetar i gemensamma säkerhets- och försvarsfrågor med 40 länder i Europa, Nordafrika, Mellanöstern och Asien genom formaliserade partnerskap. Natos agerande utgår från det så kallade strategiska konceptet som utgörs av kollektivt försvar, internationell krishantering och säkerhetssamarbete med partners.

Nordens gemensamma försvarsförmåga stärks av Finlands och Sveriges medlemskap i Nato. Länderna i Norden får därmed en gemensam försvarsplanering inom Natos ram. Det ger ett helt annat strategiskt djup, är en väldigt stark säkerhetspolitisk signal och innebär en stark plattform för det nordiska försvarssamarbetet för Nato. I och med det svenska Nato-medlemskapet kan samtliga nordiska länder nyttja varandras styrkor och fördelar samt komplettera varandra. Dessutom genomförs en operativ planering som leder till att vi blir starkare tillsammans.

Socialdemokraterna kommer att fortsätta att driva sin linje i exempelvis nedrustningsfrågan, i den progressiva, feministiska utrikespolitiken och när det gäller medling i bland annat Västsahara och Mellanöstern. Redan från det att Natoansökan skickades in har Socialdemokraterna dessutom varit tydliga med att det inte ska vara tillåtet att placera kärnvapen eller permanenta baser på svenskt territorium i fredstid. Denna hållning är, efter påtryckningar från Socialdemokraterna, nu även den moderatledda regeringens hållning.

### Ett starkt totalförsvar med militär förmåga och civil beredskap

Sverige ska ha en försvarsförmåga som kan hävda vår territoriella integritet. Försvarets uppgift är att värna landets självständighet, trygga stabiliteten i vårt närområde och bidra till att stärka internationell fred och

säkerhet. De nationella behoven ska stå i centrum, samtidigt som Sverige ska ge sitt bidrag till internationella fredsbevarande insatser inom ramen för de principer som slås fast i FN-stadgan.

### Socialdemokraternas försvarspolitik vilar på tre grundprinciper:

- 1 Försvaret av Sverige och svenska intressen är Försvarmaktens främsta uppgift.
- 2 Sverige ska värna befolkningens liv och hälsa och samhällets funktionalitet.
- 3 Sverige ska värna förmågan att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

Socialdemokraterna var kritisk mot utvecklingen av försvarspolitik under åtta års alliansregering, 2006–2014, vilken ledde till en urholkad försvarsförmåga. Den vilande allmänna värnplikten och de bristfälliga planerna för att förse försvaret med personal (som alliansregeringen drev fram med knapp majoritet i riksdagen) var inte hållbart. Insatserna försenades, avhoppen från soldatutbildningen var många och det fanns en låg tilltro till den svenska försvarsförmågan.

Efter valet 2014 sade dåvarande försvarsminister Peter Hultqvist att uppbyggandet av det svenska försvaret är en av de största försvars- och säkerhetspolitiska utmaningarna, och sedan gjordes stora satsningar på både det militära och det civila försvaret. Försvarmakten måste också kunna ha tillräckligt med kompetent personal. Därför har värnplikten återinförts. En viktig fråga är att rekryteringen av unga och kvinnor måste öka, liksom den etniska mångfalden inom det svenska försvaret.

Sveriges satsningar på totalförsvaret ska vara långsiktiga och stabila. Riksdagens försvarsbeslut 2015 och 2020 ger uttryck för detta. Här är två perspektiv är viktiga: Sverige måste agera framåtutlutat och aktivt i samband med integrationen i Nato. Samtidigt måste arbetet med att stegvis öka den svenska militära och civila försvarsförmågan långsiktigt fortsätta. Mellan 2014 och 2025 kommer försvarsanslaget att ha ökat med mer än 100 procent, och under 2022 blev riksdagspartierna överens om att 2 procent av bnp ska läggas på att stärka det svenska försvaret.

**2%**  
av bnp

## Att diskutera:

- 1 Hur kommer Natomedlemskapet att påverka Sveriges säkerhetspolitiska arbete?
- 2 Hur kan Sverige bygga säkerhet tillsammans med andra i syfte att verka för en hållbar fredlig utveckling i vårt närområde såväl som globalt?
- 3 På vilket sätt kommer kriget i Ukraina att påverka säkerheten i Europa på längre sikt? Hur har det påverkat hittills?
- 4 Vilken roll kan EU spela för säkerheten i Europa?
- 5 Hur kan OSSE fortsätta sitt arbete för att upprätthålla den europeiska säkerhetsordningen trots att Rysslands helt har brutit mot denna ordning?
- 6 Hur kan Socialdemokraterna fortsätta att driva på för viktiga politiska frågor, till exempel för nedrustning?
- 7 Idag avsätts stora resurser för att stärka och bygga ut det svenska totalförsvaret. Är det rätt att Sverige satsar mer på försvaret nationellt och ökar försvarsanslagen?

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

# Förenta nationerna (FN)

För Sverige har det länge varit viktigt att samverka med andra stater genom FN och andra multilaterala organisationer för gemensam säkerhet.

Redan efter första världskriget samlades världens stater för att bilda Nationernas förbund (NF). Tanken var att en gång för alla göra krig och säkerhet till en gemensam fråga. Men NF blev ett misslyckande, bland annat för att flera av stormakterna valde att stå utanför. NF lyckades inte heller bryta den negativa spiral som ledde fram till andra världskriget.

När FN bildades 1945 tog organisationen flera steg för att undvika misstagen från NF, och steg för steg har FN ökat sin säkerhetspolitiska kapacitet. De internationella fredsbevarande styrkorna (de blå hjälmarna) är det mest påtagliga exemplet. Ett viktigt steg togs 2005 när FN:s generalförsamling klubbade igenom principen att alla stater har skyldighet att skydda sin egen befolkning – om en stat misslyckas med detta har världssamfundet både rätt och skyldighet att gripa in i stället. Skyldigheten gäller att man ska arbeta förebyggande, reagera när övergrepp inträffar och arbeta med återuppbyggnad. Principen kallas Responsibility to protect (r2p).

## FN:s säkerhetsråd

FN:s säkerhetsråd har det övergripande ansvaret för att upprätthålla internationell fred och säkerhet; i princip ska säkerhetsrådet ha våldsmonopol på den internationella arenan. Rådet har 15 medlemmar, varav 5 är permanenta – Storbritannien, Kina, Ryssland, USA och Frankrike Dessa 5 länder har vetorätt



Foto: Socialdemokraterna.

Utrikesminister Ann Linde och FN:s generalsekreterare António Guterres i New York september 2022.

i rådet, vilket gör att ett av dem alltid kan blockera ett beslut och hindra ett humanitärt, militärt eller diplomatiskt ingripande från FN:s sida.

Den kritik som riktas mot säkerhetsrådet handlar ofta om just vetorätten, eftersom den innebär att en insats endast är möjlig när alla permanenta medlemmar är eniga. Så var till exempel fallet i Libyen 2011. Dessutom har det länge varit omöjligt att nå enighet om ett mer resolut ingripande för att stoppa krig i Syrien, Jemen och Ukraina.

Utöver de permanenta länderna sitter 10 icke-permanenta länder i säkerhetsrådet, och 2017 och 2018 valdes Sverige in som ett av dessa. Det innebar att Sverige hade en unik möjlighet att påverka världspolitikerna och FN. Kärnan i Sveriges arbete i säkerhetsrådet var den feministiska utrikespolitiken, förebyggande av konflikter och upprätthållandet av de mänskliga rättigheterna. Sverige drev konsekvent på arbetet för kvinnor, fred och säkerhet (women, peace and security – WPS) och ett mer aktivt förebyggande av väpnade konflikter, och förde också upp och förankrade klimatfrågan på rådets dagordning.

## FN:s generalförsamling

FN:s generalförsamling är FN:s mest centrala organ, där alla medlemsstater finns representerade. Varje land har en röst och frågor som rör fred och säkerhet avgörs med två tredjedelars majoritet. Församlingen antar resolutioner, vilka ska ses som rekommendationer till medlemsländerna. Även säkerhetsrådet får råd av generalförsamlingen, men säkerhetsrådet styrs inte av dessa råd i sina egna beslut.

## Andra institutioner inom FN

Utöver säkerhetsrådet och generalförsamlingen finns det flera delar av FN som på ett mer operativt sätt

arbetar med fred och säkerhet. Ett exempel är FN:s enhet för fredsbevarande operationer, vars främsta mål är att skapa en stabil grund för fred i länder och områden som härjats av krig. Enheten kan hålla stridande parter skilda från varandra, bistå med valobservatörer, stärka rättssystem och polisväsende samt arbeta för social och ekonomisk utveckling.

Andra exempel på FN-organ som arbetar med fred och säkerhet mer långsiktigt är FN:s fredsbyggande kommission och UN Women, som arbetar för att stärka kvinnors situation i världen. UNHCR, Unicef och Ocha är andra FN-organ som arbetar för flyktingars och barns rättigheter samt med humanitärt bistånd.



Flyktingläger i Syrien 2023.

Foto: John Wireford / iStock.





Foto: Shutterstock.

# Globaliseringen

Så sent som i början av 2000-talet ifrågasatte många om globaliseringen var så omfattande som det påstods. Forskare, politiker och medborgare debatterade huruvida världshistorien verkligen hade gått in i ett nytt skede, eller om de förändringar vi såg endast var en något förändrad version av tidigare perioder i historien när utbytet mellan människor och stater hade ökat. I dag vet vi svaret: Globaliseringen är inte något vi kan bortse ifrån, vare sig i politiken eller i våra vardagsliv.

Globalisering är inte heller något nytt. När industrialismen på allvar tog fart på 1700-talet ökade handeln och därmed också kontakterna länder och människor emellan. Från sent 1800-tal och fram till första världskriget sköt den fart ytterligare; handeln ökade och människor kunde i princip röra sig fritt över gränserna. Därefter följde några decennier av nationalism, krig och konflikter som bromsade utvecklingen.

Men sedan några decennier tillbaka har den tekniska utvecklingen, inte minst vad gäller nya kommunikationer, dramatiskt ökat takten i globaliseringen. Den är nu i grunden på väg att förändra våra livsvillkor, och därmed även förutsättningarna för fred och säker-

het. Globaliseringen är dessutom både ett kulturellt, politiskt och ekonomiskt fenomen.

## En närmare värld

Idag sprids idéer, argument och information (inklusive desinformation och propaganda) med en knapptrycknings hastighet. Coronapandemin 2020 påminde oss dessutom om hur det som händer på ena sidan av jorden påverkar människor på andra sidan. Världsekonomin präglas av handel och av stora och små företag som verkar på en global marknad, och många av det civila samhällets organisationer, miljögrupper, människorättsaktivister och rättviserörelser arbetar i



dag över hela världen – så även mörka och ljusskygga politiska krafter. Nätverken är större och vidare än någonsin tidigare. Vi reser mer och relationer mellan människor uppstår både öga mot öga och digitalt. Vi kan hålla kontakten med familj, släkt och vänner över hela världen med enkla digitala appar.

Utvecklingen har på många områden gett oss en bättre värld men dagens hot som pandemier, klimatförändringar och krig stoppar upp utvecklingen; i värsta fall raserar de framsteg som gjorts och slår sönder samhällen. Den globala ekonomin har gjort oss rikare i ekonomiska termer men den har också ökat klassklyftorna och lämnat länder och regioner på efterkälken. Det har skapat ökade spänningar i världen.

### En ny protektionism

Den internationella finanskrisen 2008 visade hur sårbart det ekonomiska systemet är. Krisen började i det amerikanska finansiella systemet och spreds snabbt och Europa drabbades särskilt hårt. Samtidigt som krisen visade hur världens länder är beroende av varandra och att kriser i ett system skapar kriser i andra, så har den stegvis skapat en ny protektionism – en vilja att stänga in och isolera – både inom de länder som drabbats hårdast och från länder och grupper som ser kriserna som ”någon annans problem”.

Medborgarna riskerar i förlängningen att tappa förtroendet för institutioner som EU och FN, eller för den nationella regeringen. Vi har sett det i USA, där Donald Trump vann presidentvalet 2016 med budskapet America First. När han tillträdde så han upp handelsavtal och agerade utan att ta hänsyn till omvärlden. När Joe Biden sedan vann valet 2020 skedde en positiv förändring, men protektionismen och målsättningen att sätta USA:s intressen först fortsätter.

Detta kan dock delvis ses som en reaktion på coronapandemins effekter på ekonomin och den globala lågkonjunktur som satte fart efter Rysslands anfällskrig i Ukraina. Vi ser det också i Europa där rörelser och partier med en protektionistisk agenda vunnit starkt stöd och driver en mer isolationistisk politik.

Socialdemokratin är en global och gränsöverskridande rörelse. Mer slutna stater och mindre av internationellt samarbete skulle minska möjligheterna att



na fram till gemensamma lösningar på gemensamma globala problem. Världen skulle bli mer instabil och därmed mer osäker.

Det finns länder och regioner som fortfarande står utanför globaliseringen på ett eller annat sätt. Det gäller dels fattiga stater som ännu inte fått del av globaliseringens positiva sidor i form av tillväxt, välbefinnande och ökade kommunikationer, dels länder som varit eller är så kallade kollapsade stater som präglas av inbördeskrig, osäkerhet och mänskligt lidande; några exempel är Somalia, Afghanistan och Sudan. Militära och humanitära katastrofer i stater är en angelägenhet för oss alla – både av mänskliga skäl och av det enkla skälet att en kris i ett land inte längre går att isolera. Den sprider sig, på ett eller annat sätt.

## Demokratins tillbakagång

Den snabba globaliseringen har fått många att hoppas på en utveckling som leder till ökad demokrati och öppenhet i världen. Och länge såg det ut att bli så. Efter Berlinmurens fall 1989 och Sovjetunionens sammanbrott ökade antalet demokratier snabbt, liksom respekten för yttrande- och religionsfriheten samt för rätten att organisera sig och bilda partier och fackliga organisationer.

I dag är svaret inte lika givet. Många länder har inte demokratiserats och i vissa länder inskränks den demokrati som tidigare ledare kämpat för – många



Foto: Max Zindel/Unsplash.

Demonstration i Tyskland, 2022, till stöd för kvinnorna och demonstranterna i Iran.

gångar med livet som insats. Även bland EU:s medlemsstater finns länder som inskränker rättsväsendets oberoende, delvis inskränker medias frihet och stiftar lagar som begränsar bland andra kvinnors och hbtqi-personers mänskliga rättigheter.

Trots decennier av ekonomisk utveckling är Kina fortfarande en diktatur med omfattande inskränkning av de mänskliga rättigheterna. Samtidigt växer Kina i både ekonomiskt och politisk inflytande, vilket på sikt utmanar USA:s roll som stormakt. Ryssland har på senare år tagit flera tydliga steg i auktoritär riktning, med förtryck av organisationer i det civila samhället och oberoende journalister samt en hård press på oppositionella partier och politiker. Rysslands storpolitiska ambitioner utomlands har fått förödande konsekvenser. Anfällskriget mot Ukraina är bara den senaste i en rad av överträdelser gentemot ett grannland.

## Auktoritära staters globala inflytande

Makthavarna i många mindre stater utan demokrati vänder sig i dag till dessa gamla eller nya stormakter för att hitta en samhällsmodell som kan ge ekonomisk tillväxt utan krav på demokrati eller på att de ska lämna ifrån sig makten. Detta är tydligt i flera afrikanska länder där både Kina och Ryssland etablerat sig.

Socialdemokraterna anser att fred och säkerhet aldrig kan bli bestående om människor lever i ofrihet. Det är bara genom internationellt samarbete för att successivt stärka respekten för dessa rättigheter som begreppet mänsklig säkerhet kan få någon reell betydelse.







Foto: Jade Koroliuk/Unsplash.

## En mer osäker värld

När försvarsberedningen lämnade rapporten Säkerhet i samverkan till regeringen 2006 konstaterade den att läget i Sveriges närmaste omvärld var stabilt, men man höjde samtidigt ett varnande finger för utvecklingen mot "allt mer auktoritära drag" i Ryssland, som man uttryckte det. Beredningen konstaterade också att Rysslands "agerande gentemot de länder som tidigare ingick i Sovjetunionen kommer att vara ett lackmустest för den väg Ryssland väljer framöver". Varningen var befogad.

### Stormaktsambitioner

År 2008 bröt ett kort krig ut mellan Georgien och Ryssland och ännu i dag saknar Georgien kontroll över två av sina delrepubliker, vilka utgör 20 procent av landet. På våren 2014 inledde Ryssland en militär kampanj i östra Ukraina. Sedan början av 2000-talet har Ukraina kommit att balansera mellan EU och Ryssland, där Ryssland har stärkt försöken att behålla landet inom sin intressesfär. Annekteringen av Krim var ett steg, understödjandet av separatistiska väpnade grupper i östra Ukraina var ett annat.

Det har alltså sedan flera år tillbaka pågått en öppen väpnad konflikt i vår närhet som fram till den fullskaliga invasionen krävt 15 000 ukrainska liv. Ryssland har visat att landet är berett att bryta mot folkrättens principer om självständiga staters suveränitet, vilket är ett brott mot den europeiska säkerhetsordningen som slår fast att inget land har rätt att ändra de europeiska staternas gränser med våld.

### Rysslands invasionskrig i Ukraina

När Ryssland den 24 februari 2022 startade sin fullskaliga, illegala och folkrättsvidriga invasion av Ukraina förändrades det säkerhetspolitiska läget i grunden för Ukraina och också för hela Europa. Invasionen var ett flagrant brott mot den europeiska säkerhetsordningen som får vidsträckta konsekvenser. Ryssland har genom invasionen ytterligare sänkt sin tröskel för användning av militärt våld och uppvisar en hög politisk och militär riskbenägenhet. De massiva angreppen riktade mot civilbefolkningen, inklusive kvinnor och barn, uppvisar en obeskrivlig hänsynslöshet som trotsar krigets lagar.

EU har svarat med flera sanktioner mot bland annat ryska banker, energibolag och försvarsindustrin samt mot ryska ledare. I februari 2024 hade EU antagit 13 sanktionspaket gentemot Ryssland och Internationella brottsdomstolen hade därtill utfärdat en arresteringsorder på Rysslands president Vladimir Putin,

som ett led i att ställa Ryssland till svars för krigsbrott i Ukraina.

Redan före Rysslands anfallskrig mot Ukraina 2022 befann sig länderna i en mångårig konflikt efter att Putin flera gånger har agerat med militära medel för att utöka territorier under direkt rysk kontroll och förhindra Ukraina från att närma sig EU och sträva västerut.

## Ukraina och EU

Ukraina har sedan självständigheten 1991 pendlat mellan nära relationer till Ryssland och starkt beroende av ekonomiskt och politiskt stöd från EU och USA. Efter den så kallade orange revolutionen 2004 var Ukrainas mål att landet skulle bli medlem i EU och Nato, men dessa planer lades på is när Viktor Janukovytsj vann presidentvalet 2010 och återigen riktade blicken mot Ryssland. Under denna tid kritiserades Ukraina för en odemokratisk utveckling.

Men trots Janukovytsjs intresse för Ryssland fortsatte han förhandlingarna med EU om ett associationsavtal där bland annat frihandel ingick. När avtalet skulle skrivas under 2013 hoppade dock Ukraina av efter hot från Ryssland om att straffa Ukraina med bland annat minskad handel. Detta ledde till stora folkliga protester i framför allt västra Ukraina och gjorde att den västvänliga oppositionen kom till makten.

Under vårvintern 2014 ockuperade Ryssland halvön och strax därefter olagligt annektera den. Snabbt efter det följde en revolt bland rysktalande medborgare i östra Ukraina, där Ryssland gav militärt stöd till beväpnade separatister. Rysslands agerande beskrevs då som det värsta agerandet i Europa sedan kalla kriget, eftersom inget europeiskt land sedan andra världskriget med våld hade erövrat och införlivat territorium från ett annat land.

Efter detta anslöt sig Ukrainas nya regering till associationsavtalet med EU och det ukrainska parlamentet avskaffade landets officiella ställning som alliansfritt. Ukraina förnyade sina ambitioner att gå med i Nato och inledde samarbeten genom gemensamma militärövningar och ekonomiskt stöd, och 2014 erkände Europaparlamentet Ukrainas rätt att ansöka om medlemskap i EU. Den provästliga folkresningen i Ukraina 2014 och Rysslands annektering av Krimhalvön har gjort att den ukrainska relationen med Ryssland präglats av fiendskap.

För cirka 25 år sedan ville den ryska politiska ledningen närma sig Västeuropa; den såg Ryssland som ett europeiskt land. Dagens politiska ledning däremot målar ut Västeuropa som ett hot mot Ryssland, och i rysk media framställs väst ofta som splittrat, dekadent och homosexuellt och som ett hot mot traditionella värderingar.



Magdalena Andersson på demonstration för Ukraina på Sergels torg 2023.

Foto: Socialdemokraterna.

Den försämrade sociala och ekonomiska situationen i Ryssland, efter finanskrisen 2008, har, enligt många bedömare, gjort att presidenten och regimen känt sig mer trängda. Det har lett till att man har stramat åt yttrandefriheten, begränsat oberoende media och stärkt säkerhetstjänsternas ställning i landet. Den ryska regimen har också uttryckt att den känner sig hotad och trängd av väst, och med målet att stärka folkets förtroende för presidenten har regimen i allt större utsträckning kommit att måla ut omvärlden, särskilt USA och EU, som fientligt inställda till Ryssland. Det är bland annat mot bakgrund av den här inrikes ryska utvecklingen över tid som Rysslands militära upprustning och aggressiva agerande mot landets grannländer kan förstås.

För många av de stater som tidigare ingick i Sovjetunionen – inte minst våra baltiska grannländer – blev kriget i Georgien och Ukraina en bekräftelse på att Ryssland fortfarande har en imperialistisk stormakts-hållning, vilken resten av världen valde att bortse ifrån under de första decennierna efter murens fall. I juli 2021 deklarerade president Putin att Ukraina är ”en omistlig del av Ryssland”, och anfällskriget mot Ukraina har smärtsamt tydliggjort denna hållning.

Det har dessutom tidigare, och även nu, inte enbart handlat om rent militära hot. I Baltikum finns flera exempel på att propaganda, cyberattacker, korrup-tion, otillbörlig politisk påverkan och andra metoder används för att undergräva stater som tidigare var en



Foto: Socialdemokraterna.



Foto: Socialdemokraterna.

Försvarsminister Peter Hultqvist och statsminister Magdalena Andersson på besök på ett regemente 2022.

del av Sovjetunionen, för att testa hur starka reaktionerna blir från Nato och omkringliggande länder. Även vi i Sverige har drabbats av ryskt oacceptabelt agerande med ryska spioner, desinformation och hotfulla uttalanden från den ryska ambassadören om attacker mot Sverige.

### Frihet och demokrati

Det här kriget handlar inte bara om Ukrainas frihet och demokrati utan om hela Europas framtid. Sedan 2014 har Ryssland brutit sönder den europeiska säkerhetsordningen och gång på gång visat att de är ett hot mot det demokratiska Europa, och det finns ingenting i Rysslands agerande som tyder på att det här kommer att förändras inom överskådlig tid. Tvärtom har man stärkt greppet om det ryska folket, man har etablerat ett övergripande mål om rysk dominans och man verkar vara beredda att acceptera hur stora mänskliga och materiella förluster som helst för att nå det målet. Det här handlar inte bara om geopolitik utan om en djup värderingskonflikt mellan demokrati och auktoritärt styre.

När försvarsberedningen i december 2017 lämnade sitt betänkande *Motståndskraft* om framtidens totalförsvar konstaterade den att ett väpnat angrepp mot Sverige inte helt kunde uteslutas eller att militära maktmedel eller hot om sådana används mot Sverige. Dessutom blir ”Sverige oundvikligen påverkat av om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i vårt närområde”, konstaterar beredningen.

Kriget i Ukraina har just sådan påverkan på Sverige. Vi har omprövat en tvåhundraårig säkerhetspolitisk övertygelse från att Sverige bäst kan agera som militärt alliansfritt till att i maj 2022 söka om medlemskap i Nato för att skydda oss och vårt närområde.



# Feministisk utrikespolitik

En fråga som breddat det säkerhetspolitiska tänkandet är den feministiska utrikespolitiken, vilken den socialdemokratiskt ledda regeringen introducerade efter valet 2014. Global jämställdhet är fortfarande en vision, och så här skrev den socialdemokratiskt ledda regeringen i sin handlingsplan för en feministisk utrikespolitik:

”Sveriges feministiska regering vill förverkliga visionen. Jämställdhet är ett mål i sig, men också en förutsättning för att nå andra övergripande mål som fred, säkerhet och hållbar utveckling. Därför fortsätter arbetet för jämställdhet och mänskliga rättigheter med oförminskad kraft och vi har också tagit ett steg till. Som första land i världen bedriver Sverige, sedan 2014, en feministisk utrikespolitik.

Otaliga kvinnor och flickor upplever fortfarande en skriande brist på rättigheter, representation och resurser. Den feministiska utrikespolitiken ska bidra till konkreta resultat som stärker såväl jämställdheten som alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Fokus ligger på att stärka kvinnors och flickors rättigheter, representation och resurser.

Arbetet ska ske genom att hela utrikespolitiken – inte minst arbetet för fred och säkerhet – omsätter ett systematiskt jämställdhetsperspektiv byggt på kunskap och analys.”

## Politik som är en framgång

Den feministiska utrikespolitiken har satt avtryck på flera områden och nivåer i det internationella och multilaterala samarbetet. Den har gjort verklig skillnad och är en framgång, vilket konstateras i forskningsrapporten *More than a label, less than a revolution* från Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och Göteborgs universitet om den feministiska utrikespolitiken, som presenterades i augusti 2023. Flera länder, exempelvis Frankrike, Tyskland, Spanien, Kanada och Mexiko, har följt efter och för nu en feministisk utrikespolitik. I stark motsats till denna utveckling valde den moderatledda regeringen 2022 att lägga ner den feministiska utrikespolitiken.



Foto: Gayatri Malhotra / Unsplash.

## Den feministiska utrikespolitiken hade sex mål som angav inriktningen som ska bidra till alla kvinnors och flickors

- 1 fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna
- 2 frihet från fysiskt, psykiskt och sexuellt våld
- 3 medverkan i att förebygga och lösa konflikter, och i att bygga fred efter konflikt
- 4 politiska deltagande och inflytande inom alla samhällsområden
- 5 ekonomiska rättigheter och egenmakt
- 6 sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter (SRHR)



Foto: E. Diop/Unsplash.

### På samtliga dessa områden där den feministiska utrikespolitikens haft framgång:

**Mänskliga rättigheter.** Sverige har främjat kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, bland annat genom att vi har exporterat den svenska sexköpslagstiftningen, publicerat 135 landrapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer ökat utvecklingssamarbetets fokus på jämställdhet bland annat genom en ny strategi samt på olika sätt stöttat civilsamhällets arbete för kvinnor och flickor.

**Frihet från våld.** Sverige har arbetat för att synliggöra och motverka destruktiva maskulinitetsnormer och stärka länders förmåga att lagföra förövare, bistå brottsoffer och återanpassa soldater. Sverige har även bidragit till ett bättre kunskapsläge när det gäller kopplingen mellan okontrollerad spridning av vapen och våld mot kvinnor. Dessutom har fler aktörer anslutit sig till arbetet mot könsrelaterat våld i kriser och gjort över 300 åtaganden.

**Inflytande i fredsarbetet.** Sverige har bidragit till ett ökat deltagande av kvinnor i fredsprocesser i såväl Latinamerika som Asien, Afrika och Mellanöstern och både etablerat och uppmuntrat nätverk av kvinnliga medlare. Sverige har även sett till att kvinnor, fred och säkerhetsagendan numera är en huvudprioritering i FN:s säkerhetsråd, axlat en ledarroll för att driva på EU:s arbete och antagit en nationell handlingsplan för Sveriges genomförande av agendan.

**Politiskt deltagande.** Sverige har bidragit till kvinnors politiska deltagande i ett flertal länder, stöttat kvinnliga människorättsförsvarare och bedrivit ett aktivt påverkansarbete för yttrande- och åsiktsfrihet. Sverige har även drivit fram jämställdhetsstrategier i utvecklingsbanker och miljö- och klimatfonder samt tagit på sig en ledarroll för initiativet International Gender Champions i Genève, med särskilt ansvar för representationsfrågorna.

**Ekonomisk egenmakt.** Sverige har bidragit till flickors utbildning och kvinnors sysselsättning, varit drivande i att agendan för utvecklingsfinansiering och Agenda 2030 genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv samt drivit på jämställdhetsarbetet i handelspolitiken och det hållbara företagandet. Sverige har också synliggjort mäns ansvar för jämställdhetsarbetet genom kampanjen *He for She* och fotoutställningen *Swedish Dads*.

**Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR).** Sverige har intensifierat sitt SRHR-arbete i takt med utmaningarna. Sverige har bland annat använt alliansbyggande, styrelseroller, utvecklingssamarbete och dialog, inklusive ett initiativ till den globala rörelsen *#SheDecides*. På landnivå har SRHR-arbetet bland annat bidragit till fler barnmorskor och bättre tillgång till sexualundervisning, preventivmedel och säkra aborter.

# Kvinnor, fred och säkerhet

När det gäller kvinnors deltagande i fredsprocesser och konflikthantering visar forskningen att ett kvinnoperspektiv gör arbetet för fred mer effektivt.

FN har insett samma sak, vilket är ett av skälen till att säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet kom till år 2000.

Denna resolution, och en rad följdresolutioner, bygger på insikten att kvinnor drabbas oproportionerligt hårt i krig och konflikter men sällan får vara med i samtalen för att stoppa stridigheter och bygga hållbar fred. Det är nästan alltid män som är huvudaktörer i fredsförhandlingar och i arbetet för att förebygga krig, trots att en hållbar fredlig utveckling inte kan uppnås om hälften av jordens befolkning utesluts från processen.

Resolution 1325 understryker att kvinnor ska vara delaktiga som aktörer i fredsprocesser.

## Nationell handlingsplan för resolution 1325

Arbetet med kvinnor, fred och säkerhet är en central del av den feministiska utrikespolitiken. Kvinnors inflytande och meningsfulla deltagande i fredsprocesser samt freds- och statsbyggande är en rättighetsfråga och en förutsättning för hållbar fred och utveckling. En feministisk utrikespolitik handlar alltså om att försäkra sig om att de insatser man gör får effekt och är bestående.

Resolution 1325 uppmanar även FN:s medlemsstater och icke-statliga organisationer att använda ett genusperspektiv i arbetet med fredsbevarande styrkor och när man ska implementera FN-resolutionerna. Under den socialdemokratiskt ledda regeringen



Foto: Christina Desirvianite/Shutterstock.

2014–2022 antogs en uppdaterad nationell handlingsplan för att implementera säkerhetsrådsresolution 1325.

## Ord spelar roll

Många politiker, framför allt till höger, har tagit avstånd från en feministisk utrikespolitik, eftersom de anser att det mest rör sig om plakatpolitik som inte har någon verklig effekt för jämställdhet eller kvinnors inflytande. Detta motsägs dock i den omfattande forskningsrapporten *More than a label, less than a revolution* från EBA och Göteborgs universitet om den feministiska utrikespolitiken. Många anser att kvinnofrågor är så kallade mjuka frågor som inte har något med den traditionella säkerhetspolitiken att göra, vilken ofta uppfattas som hård. Men feministiska glasögon på säkerhetspolitik handlar just om att synliggöra förtryckande patriarkala föreställningar om genusroller, normer och maktstrukturer som både rör män och kvinnor.

” more than a label, less than a revolution ”

Ur forskningsrapport från Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och Göteborgs Universitet.





# Klimathot och global ojämlikhet

Vi lever mitt i en accelererande klimat- och miljökris. Klimatförändringarna och dess effekter bidrar till ökade spänningar, underblåser ekonomisk och politisk instabilitet samt förvärrar effekterna av krig. Stigande havsnivåer, torka och otillräckliga resurser riskerar att leda till social oro och konflikter, till att människor tvingas fly och till bristande internationell säkerhet. Klimatförändringarna har därmed en avgörande betydelse för vår säkerhet och är ett tydligt hot mot internationell fred och säkerhet. Vi måste därför ta de klimatrelaterade säkerhetshoten på största allvar.

Miljö, klimat och osäkerhet på olika platser i världen hänger ihop med den globala ojämlikheten. De rikaste 10 procenten i världen är ansvariga för 50 procent av de totala konsumtionsbaserade utsläppen av koldioxid. Samtidigt är det de fattigaste 50 procenten av världens befolkning, som tillsammans bara står för 10 procent av de konsumtionsbaserade utsläppen, som drabbas värst av de negativa konsekvenserna av den globala uppvärmningen.

Förståelsen för mänsklig miljö- och klimatmässig osäkerhet förutsätter därför en förståelse för att historiska och nutida globala relationer som leder till ökat välstånd i vissa delar av världen men skapar fattigdom och osäkerhet i andra.

Å ena sidan kan en ojämlik fördelning av naturtillgångar öka spänningarna i en konflikt. Å andra sidan kan en väpnad konflikt leda till massiv miljöför-



Foto: Tobias Rademacher / Unsplash.

störelse, vilken i sin tur hänger ihop med social orättvisa.

Det är också viktigt att se hur klimatförändringarna kan påverka redan existerande konflikt drivande faktorer genom ökad migration samt brist på färskvatten och naturresurser. Dessa samband slås fast i *Agenda 2030 för en hållbar utveckling*, som antogs av FN:s generalförsamling hösten 2015. Agendan berör en rad olika utvecklingsmål, bland annat fattigdomsbekämpning, hälsa, vatten och sanitet, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och klimat. Den slår också fast att





# Vi erkänner att avskaffandet av alla former och dimensioner av fattigdom, inklusive extrem fattigdom, är den största globala utmaningen och en förutsättning för hållbar utveckling.

Ingressen till Agenda 2030.

de olika målen i agendan är ”integrerade och odelbara”, vilket betyder att inget mål kan nås på bekostnad av något annat och att framgång krävs inom samtliga områden för att målen ska kunna uppnås, eller som det står i ingressen till Agenda 2030:

”Vi erkänner att avskaffandet av alla former och dimensioner av fattigdom, inklusive extrem fattigdom, är den största globala utmaningen och en förutsättning för hållbar utveckling.”

## Brundtlandkommissionen

Insikten om utvecklingens grunder fanns med redan i FN:s Brundtlandkommission 1987. Där definierades hållbar utveckling som ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”. Kommissionen fastslog att ekonomisk tillväxt och social hållbar utveckling är omöjlig att uppnå om man förbiser de miljömässiga konsekvenserna av mänskligt handlande. Man menade också att alla politikområden, inklusive säkerhetspolitiken, måste genomsyras av ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt perspektiv.

På samma sätt är det i dag tydligt att det finns ett samband mellan medeltemperaturökningen på

vår planet och vår tids största globala säkerhetshot. Utsläppen av växthusgaser påverkar atmosfären och rubbar ekosystemet genom ökade havsnivåer, minskade färskvattentillgångar och torka, vilket i sin tur hotar människors grundläggande levnadsvillkor. Det spelar ingen roll var på jordklotet utsläppen sker – de negativa konsekvenserna drabbar oftast de mest sårbara i de fattigaste länderna. Därför måste klimathotet tacklas på ett mer rättvist sätt.

De allra flesta som flyr på grund av klimatförändringar flyr inom ett land eller till ett grannland, till tillfälliga bostäder och läger. Men när stora områden blir ödelagda efter översvämningar eller torka kan inte inte de som flytt återvända till sina hem. Då blir flyktinglägren deras nya permanenta bostad.

## Klimatfinansiering

Det är framför allt höginkomstländer som orsakar de utsläpp som driver på de klimatförändringar som drabbar fattiga och utsatta människor hårdast. Därför diskuteras nu klimatfinansiering bland annat i FN, vilket innebär att utvecklingsländerna ska få ekonomiskt och tekniskt stöd för att genomföra klimatåtgärder och anpassa sina samhällen till de klimatförändringar som redan uppkommit. Klimatfinansiering





Foto: Julie Ricard / Unsplash.

Flyktingläger utanför Aten, Grekland 2020.

ses som både en skyldighet och ett redskap för att lösa ett gemensamt problem, men som så ofta motsvarar inte viljan att betala behovets omfattning.

En klimatomställning är nödvändig och det är politikernas ansvar att lösa detta globala säkerhetshot. Politiken måste bottsna i alla människors lika värde och individens frigörelse från förtryckande maktstrukturer och den måste se att säkerhet är något som byggs gemensamt – lokalt, regionalt och globalt.

### Konflikter i klimatförändringarnas spår

Säkerhetshot kopplade till klimatförändringar och andra miljöhot är ett relativt nytt och icke-traditionellt sätt att se på säkerhet. Stigande temperaturer och uteblivna skördar kan på många håll i världen snabbt eskalera till konflikter om naturresurser. Miljöhoten

har därmed både breddat och fördjupat frågan om säkerhet och säkerhetspolitik:

- Den har breddats genom att andra risker än krig och väpnade konflikter utgör ett hot mot såväl individer som hela samhällen.
- Den har fördjupats eftersom miljöhot och klimatförändringar inte utgår från perspektivet att människors säkerhet alltid skyddas bäst genom militära medel.

Dessutom, vilket Agenda 2030 också slår fast, är det nödvändigt att alla tar sitt ansvar för att minimera effekterna av klimatförändringarna och därmed de säkerhetshot som följer i dess spår. Alla länder kan och måste göra förbättringar för att minska sina klimatutsläpp och arbeta för en utjämnande politik.





Foto: Ruben Hanssen / Unsplash.

Nilen, Egypten.

# Ökad konkurrens om naturresurserna

Många delar av världen som fram tills slutet av 1990-talet tillhörde de allra fattigaste har upplevt en snabb ekonomisk utveckling sedan början av 2000-talet. Det är en dramatisk förbättring och en viktig förklaring till att den extrema fattigdomen minskade kraftigt före coronapandemin. Under pandemin backade många av de framsteg som gjorts och världens fattiga människor ökade igen. Åren efter har inte hunnit ikapp och fattigdom, svält och hunger brer ut sig till följd av global ekonomisk nedgång, krig som påverkar spannmålsproduktion och ett oberäkneligt klimat, för att nämna några faktorer. Behoven har ökat.

Den ökade tillväxten har också gjort att konkurrensen om världens naturresurser har ökat. För allt fler länder är det en avgörande fråga för den egna säkerhetspolitiken att säkerställa tillgången till viktiga resurser, till exempel vatten. Denna utveckling samverkar med klimatförändringarna. Av den totala vattenföringen

från världens floder används i dag omkring 75 procent till jordbruk, industri och hushåll, men det varmare klimatet ökar antalet torra områden. Det leder till att den odlingsbara ytan på jorden hela tiden minskar. Samtidigt vet vi att den ökade levnadsstandarden, den ökade befolkningen på jorden och behovet av ökad



Foto: Voicu Horatiu / Unsplash.

Kåkstad, Jakarta, Indonesien.

utvinning av energi gör kraven på vattentillgång större. ”Nästa krig handlar om vatten” sa FN:s tidigare generalsekreterare, Boutros Boutros-Ghali, kring millennieskiftet. Men faktum är att flera av konflikterna i världen redan då hade nära koppling till kampen om vattenresurserna.

Torrläggningen av odlingsområden bidrar i sin tur till urbanisering. Städerna växer, vilket ställer stora krav på infrastruktur, avloppsanläggningar, vattenledningar och liknande för att läget i världens största städer inte ska bli socialt ohållbart. En stad som Kairo har idag omkring 20 miljoner invånare men egyptiska demografer beräknar att antalet kommer att öka till 40 miljoner människor före 2050.

### **Markrofferi (“Land grabbing”)**

En trend är också så kallad markrofferi (eng. *land grabbing*), det vill säga att rika länders regeringar och företag köper upp jordbruksmark i fattiga länder för att säkra livsmedelsförsörjningen för den egna befolkningen. Konsekvenserna blir att lokala bönder konkurreras ut och förlorar sin inkomstkälla,

vilket i sin tur leder till en sämre ekonomisk och social utveckling.

Mineraler som exempelvis järn, tenn eller volfram är ett annat område där konkurrensen ökar. Därmed ökar också risken för konflikter. Det är ingen slump att Kongo under de senaste decennierna härjats av ett av världens mest segdragna och brutala krig. Landet är rikt på mineraler och krigsherrar och lokala makt-havare slåss om att kontrollera utvinningen. EU och de europeiska länderna är beroende av import av många sällsynta jordartsmineraler, inte minst till försvarsindustrin men även för att exempelvis producera viktiga komponenter i mobiltelefoner. Kina är en av de största producenterna av dessa sällsynta mineraler men landet behöver alltmer produktionen för att upprätthålla sin egen tillväxt.

### **Tillgång till energi**

Samma logik, om än med delvis andra aktörer, gäller för tillgången till energi. Oljestaterna i Mellanöstern har länge suttit på makten på detta område och många konflikter i regionen går att härleda till kampen om

olja och gas. Men på senare år har nya fyndigheter och USA:s utvinning av skiffergas och skifferolja ändrat den ekvationen. Samtidigt är klimatkrisens utveckling helt beroende av om världen klarar av att skifta från olja och gas till ekologiskt hållbara energialternativ för att behovet av mer energi ska tillfredsställas.

Bristen på naturresurser kan öka den sociala oron och klasskillnaderna i världen. Det är därför av yttersta vikt för världsfreden att dessa frågor behandlas i

internationell politik. Det krävs både ett regionalt samarbete inom organisationer som EU eller Afrikanska unionen, och ett globalt samarbete inom ramen för FN, för att undvika framtida krig och konflikter. När de internationella och multilaterala organisationerna driver ett gemensamt arbete går det att nå en rimligare fördelning och en bättre, mer ekologiskt hållbar hantering av naturresurserna.



Foto: Chamika Jayasri / Unsplash.

Uttorkad sjö, Yala Nationalpark, Sri Lanka.

## Nästa krig handlar om vatten.

Boutros Boutros-Ghali, FN:s generalsekreterare 1992–1996







Foto: Osama Madlom / Unsplash.

Fredsmonumentet i Hiroshima.

# Upprustning

Efter kalla krigets slut fanns det under en tid goda förutsättningar för global avspänning och nedrustning. USA och Sovjetunionen enades om att minska antalet kärnvapen och världspolitiken tycktes gå in i ett fredligare läge.

I dag finns färre kärnvapen än på 1980-talet och det finns ett internationellt system för kärnämneskontroll och kärnvapenfria zoner. Icke-spridningsfördraget (NPT) har varit framgångsrikt för att förhindra spridningen av kärnvapen, minska kärnvapenarsenalerna och underlätta fredlig användning av kärnenergi. Men trots de många framsteg som gjorts tidigare går utvecklingen i dag åt fel håll. Länder rustar upp och moderniserar sina kärnvapenarsenaler, misstron mellan länder ökar och Ryssland har lyft upp kärnvapens roll i den egna militärdoktrinen. Behovet av åtgärder som minskar riskerna för kärnvapenanvändning och som bidrar till ett bättre samarbetsklimat kunde inte vara större. Bristen på tillit mellan länder är ett akut problem, och Rysslands invasion av Ukraina och hot om kärnvapenanvändning är mycket oroväckande.

Kärnvapenedrustning kräver tillit mellan länder med kärnvapen, vilket tar tid att bygga upp. Denna

tillit är kraftigt skadad, inte minst efter Rysslands agerande i kriget i Ukraina. USA är fortfarande det land med världens högsta militärutgifter (778 miljarder US-dollar 2020) och är ohotad som militär supermakt, men andra länder satsar hårt på att öka sina militärutgifter. Kina hade de näst högsta militärutgifterna i världen 2020 – beräknade till totalt 252 miljarder US-dollar – vilket motsvarar en ökning på 76 procent jämfört med perioden 2011–2020. Kinas utgifter har dessutom ökat 26 år i rad. Rysslands militärutgifter ökade med 2,5 procent 2020 till 61,7 miljarder US-dollar. Rysslands verkliga utgifter 2020 var ändå 6,6 procent lägre än den ursprungliga försvarsbudgeten, ett större underskott än tidigare år.

I Asien står Japan, Sydkorea och Kina för den största upprustningen och till skillnad från i det euroatlantiska området saknar Asien lika väl utvecklade strukturer för samarbete, vilket i sig kan utgöra en risk.

## Internationell nedrustning

Efter valet 2014 valde den socialdemokratiskt ledda regeringen att åter prioritera frågan om internationell nedrustning i sitt utrikespolitiska arbete; det gäller inte minst frågan om kärnvapenedrustning. Tillsammans med Tyskland lanserade Sverige det så kallade Stockholmsinitiativet med konkreta förslag för nedrustning och icke-spridning. Inom initiativet har de 16 länder som ingår föreslagit 22 konkreta och konstruktiva steg för kärnvapenedrustning samt ett paket med åtgärder för att minska risken för att kärnvapen används – ett område som har ökat i betydelse. När icke-spridningsfördraget firade 50 år 2020 förde dåvarande utrikesminister Ann Linde de 16 ländernas talan i FN:s säkerhetsråd och i det slutdokument som föreslogs fanns flera av initiativets förslag med. Efter intensiva förhandlingar stod 190 av 191 av generalförsamlingens länder bakom slutdokumentet, men eftersom Ryssland lade in sitt veto kunde det inte antas.

## Kampen mot kärnvapen

Socialdemokraterna har länge varit aktiva i kampen mot kärnvapen, där politiker som Alva Myrdal, Olof Palme och Anna Lindh byggt upp en tradition som bland annat Margot Wallström och Ann Linde arbetat vidare med. Vid ett tal inför FN:s nedrustningskonferens i mars 2015 sade utrikesminister Margot Wallström:

”Kärnvapenbombningarna av Hiroshima och Nagasaki för snart 70 år sedan är en påminnelse om vilka fruktansvärda följder användningen av dessa vapen har på människor. Trots vetskapen om dessa humanitära effekter finns i dag fler än 16 000 kärnvapen kvar: detta är oacceptabelt, alla kärnvapen måste avskaffas.”

Även inom ramen för det svenska Natomedlemskapet kommer Socialdemokraterna att fortsätta arbetet för en värld utan kärnvapen, och självklart ska vi fortsatt vara en kraft för nedrustning och internationell dialog. Andra länder i Nato, till exempel Tyskland och Norge, driver också på det arbetet. Sverige har dessutom tydliggjort att det inte ska vara tillåtet att placera kärnvapen eller permanenta baser på svenskt territorium i fredstid.

Efter år av polarisering och ömsesidigt misstroende behövs en ny giv i nedrustningsdiplomatin – en giv präglad av höga ambitioner men också nykter realism. Det är bland annat viktigt att icke-spridningsavtalet respekteras, att världens länder gemensamt minskar risken för kärnvapenanvändning och att kontrollen av att de olika internationella avtalen på området efterlevs stärks.



Utrikesminister Margot Wallström 2017.

Foto: Socialdemokraterna.

”  
Trots vetskapen om dessa humanitära effekter finns idag fler än 16 000 kärnvapen kvar: detta är oacceptabelt, alla kärnvapen måste avskaffas.

Utrikesminister Margot Wallström vid ett tal inför FN:s nedrustningskonferens i mars 2015.





Foto: Markus Spiske / Unsplash.

# Cybersäkerhet

Den säkerhetspolitiska situation som Sverige befinner sig i efter Rysslands invasion av Ukraina innebär en ökad risk för påverkanskampanjer och desinformation. Sådana försök till påverkan kan utgöra ett hot mot Sveriges demokrati, beslutsfattande och självbestämmande. Vi vet dessutom att Ryssland bedriver påverkanskampanjer i det egna landet för att rättfärdiga kriget i Ukraina, samtidigt som Ryssland använder desinformation som verktyg för att påverka andra länder.

Det är därför avgörande att Sveriges befolkning har kunskap om det som pågår och förstår att vi alla måste vara vaksamma mot alla försök till desinformation och påverkanskampanjer.

Enligt Myndigheten för psykologiskt försvar har svenskarna en god motståndskraft mot påverkanskampanjer men främmande makt inriktar sig framför allt på sårbara grupper i samhället. Det kan till exempel handla om dem som tar till sig nyheter på andra språk än svenska eller personer som har låg tillit till samhället. För att öka befolkningens beredskap och motståndskraft mot otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information lanserade myndigheten därför informationskampanjen *Tänk Säkert*, 2022. Grundidén med kampanjen är att målgruppen ska lära sig att känna igen vilseledande information.

Internet har sänkt trösklarna för dem som vill destabilisera ett samhälle med falska nyheter och propaganda och har skapat mer direkta säkerhetshot. Människor, företag och stater är beroende av att internet fungerar och är säkert vad gäller kommunikation, rätten till ett fritt informationsflöde, datahantering och datalagring. Faktum är att samhället knappt skulle fungera om internet stängdes ned under en längre period.

## Skydd mot cyberhot

Allt fler länder har också tagit fram strategier för säkerhet i en digital tidsålder och i december 2020 lade Europeiska kommissionen och den europeiska utrikestjänsten (EEAS) fram en ny EU-strategi för cybersäkerhet med mål att dels stärka Europas motståndskraft mot cyberhot, dels se till att alla företag och medborgare kan dra full nytta av säkra och tillförlitliga tjänster och digitala verktyg.

Det är nödvändigt att öka säkerheten, men staternas ökade krav på säkerhet riskerar också att leda till ökad övervakning av internet, med inskränkningar i yttrande- och informationsfriheten som följd. Allt detta är i dag föremål för samma sorts diskussioner inom FN, EU och andra internationella institutioner som mer traditionella säkerhetshot. Och på samma sätt som i andra frågor finns en stor skillnad i synen på hur dessa hot ska hanteras, där mer totalitära stater lägger mindre vikt vid hoten mot integritet och mänskliga rättigheter. En heltäckande säkerhetspolitik måste ta med internets utveckling och hoten från cyberattacker i beräkningen.





Foto: Vidar Nordli-Mathisen / Unsplash.

Utøya, Norge.

# Terrorism

Genom historien har terrorism varit en del av krig och konflikter på en rad platser i världen. Den tar sig ofta uttryck genom att separatistorganisationer eller andra grupper och individer försöker påverka samhällsutvecklingen med våld. Ett dåd som har påverkat den säkerhetspolitiska agendan både globalt och i Sverige är terroristdådet mot USA den 11 september 2001. Den attacken ledde till ett globalt krig mot terrorismen.

Enligt Global Terrorism Index 2022 begicks tusentals terrordåd i världen 2021. Uppgifterna visar att det skett en förändring av terrorismens dynamik och att terrorism koncentreras till regioner och länder som lider av politisk instabilitet och konflikter, till exempel Sahel-länderna (söder om Sahara) och Afghanistan. Våldsamma konflikter är fortfarande den främsta drivkraften för terrorism – 97 procent av terrorattackerna 2021 ägde rum i länder i konflikt.

## Ett gränsöverskridande problem

I Stockholm ägde ett islamistiskt motiverat självmordsattentat rum 2010, Oslo och Utøya drabbades 2011 genom Breiviks obeskrivligt brutala attack mot norska Arbeiderpartiets ungdomsförbund (AUF), och i början av 2015 chockades både Paris och Köpenhamn av terroristdåd. Även städer som London, Madrid och Bombay har råkat ut för terroristdåd.

Den 7 april 2017 drabbades Sverige återigen då en person körde en lastbil i full fart längs Drottninggatan i Stockholm och dödade 5 personer.

Den 7 oktober 2023 skakades världen av en grym och välplanerad attack när den terroriststämplade organisationen Hamas gick in i södra Israel och våldtog, torterade och mördade över 1 200 israeler. Över 200 togs som gisslan och fördes till Gaza.

I globaliseringens kölvatten blir terrorismen och

annan våldsbejakande extremism ett alltmer gränsöverskridande problem. Ett tydligt bevis på det är att människor från hela världen reste till Syrien och Irak för att ansluta sig till och strida för den terroriststämplade organisationen Islamiska staten, Daesh.

Det är viktigt att försöka förstå varför denna radikaliserings sker. I Sverige har den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism fått ökade resurser att tackla fenomenet. Här handlar det till stor del om att stödja de många lokala aktörer, föreningar och samhällsfunktioner som arbetar med att förebygga unga människors radikaliserings.

Lagar har under senare år antagits om hårdare straff för resor, träningsläger och pengainsamling i syfte att begå terrorhandlingar. Samtidigt har stort fokus lagts på förebyggande arbete som ska motverka radikaliserings och rekrytering till extremist- och terroristgrupper samt påverka personers avsikt att begå eller stödja terrorism.

I april 2023 antog riksdagen en ny lag om straff för terroristbrott. Lagen hör samman med EU:s rambeslut om bekämpande av terrorism, vilket Sverige anslöt sig till 2022. I den nya lagen anges vad som ska anses vara terroristbrott. Hit räknas till exempel gärningar som allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation med avsikt att skrämja befolkningen eller försöka tvinga fram ett visst handlande från offentliga organisationer.





Fred är inte möjligt utan utveckling, utveckling inte möjligt utan fred, och det finns inte fred eller hållbar utveckling utan respekt för mänskliga rättigheter och rättssäkerhet.

För att det internationella systemet, liksom nationerna, ska fungera måste du skapa fred, utveckling och respekt för mänskliga rättigheter och rättssäkerhet, och du måste hantera alla dessa frågor samtidigt.

Jan Eliasson, tidigare biträdande generalsekreterare i FN och Sveriges utrikesminister.



Socialdemokraterna